

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (piektā palāta)

2023. gada 19. janvārī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Konkurence – LESD 102. pants – Dominējošais stāvoklis – Izplatītāju rīcības attiecināšana uz ražotāju – Līgumisko attiecību pastāvēšana starp ražotāju un izplatītājiem – Jēdziens “ekonomiska vienība” – Piemērošanas joma – Ļaunprātīga izmantošana – Ekskluzivitātes klauzula – Nepieciešamība pierādīt ietekmi uz tirgu

Lietā C-680/20

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Consiglio di Stato* (Valsts padome, Itālija) iesniegusi ar 2020. gada 7. decembra lēmumu un kas Tiesā reģistrēts 2020. gada 15. decembrī, tiesvedībā

Unilever Italia Mkt. Operations Srl

pret

Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato,

piedaloties

Bomba Snc,

TIESA (piektā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs J. Regans [*E. Regan*] (referents), tiesneši D. Gracijs [*D. Gratsias*], M. Ilešičs [*M. Ilešič*], I. Jarukaitis [*I. Jarukaitis*] un Z. Čehi [*Z. Csehi*],

ģenerālvokāts: A. Rants [*A. Rantos*],

sekretārs: C. Di Bella [*C. Di Bella*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2022. gada 3. marta tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko snieguši:

– *Unilever Italia Mkt. Operations Srl* vārdā – *G. Bitonto, S. Borocci, S. Lembo, L. Perfetti, C. Tesauo* un *C. Thomas*, advokāti,

* Tiesvedības valoda – itāļu.

- *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato* vārdā – *F. Sclafani, avvocato dello Stato*,
 - Itālijas valdības vārdā – *G. Palmieri*, pārstāve, kurai palīdz *P. Gentili, avvocato dello Stato*,
 - Grieķijas valdības vārdā – *K. Boskovits*, pārstāvis,
 - Eiropas Komisijas vārdā – *G. Conte* un *N. Khan*, kā arī *C. Sjodin*, pārstāvji,
- noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2022. gada 14. jūlija tiesas sēdē,
pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par LESD 101. un 102. panta interpretāciju.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Unilever Italia Mkt. Operations Srl* (turpmāk tekstā – “*Unilever*”) pret *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato* (Itālijas Konkurences un tirgus uzraudzības iestāde; turpmāk tekstā – “*AGCM*”) par sodu, ko šī iestāde minētajai sabiedrībai uzlikusi par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu Itālijas tirgū attiecībā uz individuāli iesaiņoto saldējumu izplatīšanu noteikta veida tirdzniecības vietās, piemēram, peldvietās un bāros.

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 3 *Unilever* nodarbojas ar plaša patēriņa preču, tostarp iesaiņotā saldējuma tirdzniecību, ko pārdod ar preču zīmēm “*Algida*” un “*Carte d’Or*”. Itālijā *Unilever* izplata individuāli iesaiņotus saldējumus, kas paredzēti patēriņam “ārpus telpām”, proti, ārpus patērētāja mājām – bāros, kafējnīcās, sporta klubos, peldbaseinos vai citās izklaides vietās (turpmāk tekstā – “tirdzniecības vietas”), izmantojot tīklu, kurā ir 150 izplatītāji.
- 4 2013. gada 3. aprīlī konkurējošā sabiedrība iesniedza sūdzību *AGCM* par *Unilever* dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu individuāli iesaiņoto saldējumu tirgū. *AGCM* sāka izmeklēšanu.
- 5 Izmeklēšanas gaitā *AGCM* it īpaši uzskatīja, ka tai nav jāanalizē ekonomiskie pētījumi, ko iesniegusi *Unilever*, lai pierādītu, ka izmeklētajai praksei nav izstumjošas ietekmes uz konkurentiem, kas ir vismaz tikpat efektīvi, ar pamatojumu, ka ekskluzivitātes klauzulu gadījumā šie pētījumi ir pilnīgi nebūtiski, jo šādu klauzulu izmantošana, ko veic uzņēmums, kas atrodas dominējošā stāvoklī, ir pietiekams iemesls, lai raksturotu ļaunprātīgu šāda stāvokļa izmantošanu.
- 6 Ar 2017. gada 31. oktobra lēmumu *AGCM* atzina, ka *Unilever*, tirgojot individuāli iesaiņotus saldējumus, kas paredzēti lietošanai ārpus telpām, ir ļaunprātīgi izmantojusi dominējošo stāvokli tirgū, tādējādi pārkāpjot LESD 102. pantu.
- 7 No šī lēmuma izriet, ka *Unilever* attiecīgajā tirgū īstenoja izslēdzošu stratēģiju, kas varēja kavēt tā konkurentu izaugsmi. Šī stratēģija galvenokārt balstījās uz to, ka *Unilever* izplatītāji uzspieda tirdzniecības vietu operatoriem ekskluzivitātes klauzulas, kas tiem uzlika par pienākumu visus individuāli iesaiņotus saldējumus iegādāties tikai no *Unilever*. Pretī šie operatori saņēma dažādas atlaides un komisijas maksas, kuru piešķiršana bija atkarīga no apgrozījuma vai noteikta *Unilever*

produktu klāsta pārdošanas. Šo atlaižu un komisijas maksu, kas dažādās kombinācijās un ar dažādiem nosacījumiem tika piemērotas gandrīz visiem *Unilever* klientiem, mērķis esot bijis stimulēt to, ka šie klienti iegādājas produktus vienīgi pie *Unilever*, un atturēt tos no līgumu pārtraukšanas, lai iegādātos preces no *Unilever* konkurentiem.

- 8 Divi *AGCM* 2017. gada 31. oktobra lēmuma aspekti ir it īpaši nozīmīgi saistībā ar šo lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.
- 9 No vienas puses, lai gan ļaunprātīgu rīcību būtībā veica nevis *Unilever*, bet gan tās izplatītāji, *AGCM* uzskatīja, ka šī rīcība ir attiecināma tikai uz *Unilever*, pamatojoties uz to, ka *Unilever* un tās izplatītāji veido vienu un to pašu ekonomisko vienību. *Unilever* zināmā mērā iejaucās izplatītāju komercpolitikā, tāpēc izplatītāji nerīkojās neatkarīgi, nosakot ekskluzivitātes klauzulas tirdzniecības vietu operatoriem.
- 10 No otras puses, *AGCM* uzskatīja, ka, ņemot vērā konkrētā tirgus īpašās iezīmes un it īpaši ierobežoto tirdzniecības vietās pieejamo platību, kā arī to, cik izšķiroša nozīme patērētāju izvēlē ir piedāvājuma apjomam šajās tirdzniecības vietās, *Unilever* rīcība izslēdza vai vismaz ierobežoja konkurējošo uzņēmēju iespēju konkurēt, pamatojoties uz savu produktu priekšrocībām.
- 11 Līdz ar to *AGCM* ar 2017. gada 31. oktobra lēmumu *Unilever* uzlika naudas sodu 60 668 580 EUR par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, pārkāpjot LESD 102. pantu.
- 12 *Unilever* par šo lēmumu cēla prasību *Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio* (Lacio Reģionālā administratīvā tiesa, Itālija), kas šo prasību noraidīja pilnībā.
- 13 *Unilever* par šo spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību *Consiglio di Stato* (Valsts padome, Itālija).
- 14 Šīs apelācijas sūdzības pamatojumam *Unilever* apgalvo, ka *Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio* (Lacio Reģionālā administratīvā tiesa) esot bijis jākonstatē kļūdas, kas pieļautas, iespējams, *AGCM* 2017. gada 31. oktobra lēmumā attiecībā uz, pirmkārt, tās izplatītāju rīcības piedēvēšanu tai un, otrkārt, attiecīgās rīcības sekām, kas, pēc tās domām, nevarēja izkropļot konkurenci.
- 15 Iesniedzējtiesa norāda, ka tai ir šaubas par to, kā interpretēt Savienības tiesības, lai atbildētu uz abām iepriekš minētajām sūdzībām. It īpaši attiecībā uz pirmo prasījumu tā norāda, ka ir jāzina, vai un ar kādiem nosacījumiem koordinācija starp formāli autonomiem un neatkarīgiem uzņēmējiem ir tāda, ka tā ir pielīdzināma vienota lēmumu pieņemšanas centra pastāvēšanai, no kā izriet, ka viena uzņēmēja darbību var attiecināt arī uz otru.
- 16 Šādos apstākļos *Consiglio di Stato* (Valsts padome) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
 - “1) Izņemot sabiedrību kontroles gadījumus, kādi ir būtiskie kritēriji, nosakot, vai līgumiska koordinācija starp saimnieciskās darbības subjektiem, kuri formāli ir autonomi un neatkarīgi, rada vienu ekonomisko vienību LESD 101. un 102. panta izpratnē? I]t īpaši, vai zināmas iejaukšanās cita uzņēmuma komerciālās izvēlēs esamība, kas ir tipiska komerciālās sadarbības attiecībām starp ražotāju un izplatīšanas starpniekiem, var tikt atzīta par pietiekamu, lai minētos subjektus kvalificētu kā vienas ekonomiskās vienības daļu? V]ai arī ir nepieciešama “hierarhiska” saikne starp diviem uzņēmumiem, par kuru liecina tāda līguma esamība, saskaņā ar kuru vairāki autonomi uzņēmumi “pakļaujas” viena no šiem uzņēmumiem vadības

un koordinācijas darbībai, tādējādi pieprasot no Konkurences uzraudzības iestādes pierādījumus par vairākām sistemātiskām un pastāvīgām ievirzošām darbībām, kuras var ietekmēt uzņēmuma vadības lēmumus, proti, stratēģiskas un operatīvas finansiāla, rūpnieciska un komerciāla rakstura izvēles?

- 2) Vai, lai izvērtētu ar ekskluzivitātes noteikumiem radītā dominējošā stāvokļa ļaunprātīgās izmantošanas esamību, LESD 102. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka [kompetentajai] konkurences uzraudzības iestādei ir pienākums pārbaudīt, vai minēto noteikumu iedarbība ir tāda, kas izslēdz no tirgus tikpat efektīvus konkurentus, un detalizēti pārbaudīt puses iesniegtās ekonomiskās analīzes par apstrīdētās rīcības faktisku spēju izslēgt no tirgus tikpat efektīvus konkurentus? Vai arī gadījumā, ja pastāv [konkurentu] izslēdzoši ekskluzivitātes noteikumi vai rīcība, kas ietver vairākas ļaunprātīgās darbības (lojalitātes atlaides un ekskluzivitātes noteikumi), [kompetentajai] konkurences uzraudzības iestādei nav nekāda juridiska pienākuma konkurences tiesību pārkāpuma konstatējumu pamatot ar tikpat efektīva konkurenta kritēriju?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

Par pieņemamību

- 17 *AGCM* un Itālijas valdība apgalvo, ka pirmais jautājums ir nepieņemams, jo lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu nav sniegti nepieciešamie precizējumi. Turklāt šajā jautājumā esot atsauce uz LESD 101. pantu, lai gan *AGCM* šo tiesību normu neesot piemērojuši.
- 18 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, kas tagad ir atspoguļota Tiesas Reglamenta 94. pantā, lai sniegtu valsts tiesai noderīgu Savienības tiesību interpretāciju, ir nepieciešams, lai valsts tiesa izklāstītu lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, uz ko attiecas tās uzdotie jautājumi, vai vismaz paskaidrotu šo jautājumu pamatā esošos faktu pieņēmumus. Šīs prasības ir īpaši svarīgas konkurences jomā, ko raksturo sarežģītas faktiskās un tiesiskās situācijas (spriedums, 2019. gada 5. marts, *Eesti Pagar*, C-349/17, EU:C:2019:172, 49. punkts).
- 19 Turklāt Tiesa nelemj par valsts tiesas uzdotu prejudiciālu jautājumu, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesību normas interpretācijai nav nekāda sakara ar pamatlietas faktisko situāciju vai tās priekšmetu vai izvirzītā problēma ir hipotētiska (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 13. oktobris, Baltijas Starptautiskā Akadēmija un *Stockholm School of Economics in Riga*, C-164/21 un C-318/21, EU:C:2022:785, 33. punkts).
- 20 Šajā gadījumā, kā ģenerālvokāts norādījis secinājumā 19. punktā, pirmkārt, lai gan lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu ietvertā informācija ir īsa, tā ir pietiekama, lai paskaidrotu faktisko pieņēmumu, uz kura ir balstīts pirmais jautājums. Otrkārt, tas, ka iesniedzējtiesa pirmajā jautājumā piemin ne tikai LESD 102. pantu, bet arī LESD 101. pantu, nevar likt apšaubīt pirmā jautājuma pieņemamību kopumā.

- 21 Taču, tā kā no rīkojuma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojuma izriet, ka *AGCM* pamatlietā nav piemērojusi LESD 101. pantu, un lai gan jēdziens “uzņēmums” ir kopīgs LESD 101. un 102. pantam, pirmais jautājums, ciktāl tas attiecas uz LESD 101. panta interpretāciju, ir jāuzskata par hipotētisku un tādējādi nepieņemamu.
- 22 Līdz ar to pirmais jautājums ir pieņemams tikai, ciktāl tas attiecas uz LESD 102. panta interpretāciju.

Par lietas būtību

- 23 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka saistībā ar izplatītāju īstenoto ļaunprātīgu rīcību *AGCM* ir sodījusi vienīgi *Unilever*, un tikai tādēļ, ka tā bija īstenojusi dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Šajā kontekstā ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, kādos apstākļos formāli patstāvīgu un neatkarīgu saimnieciskās darbības subjektu, proti, izplatītāju, rīcība var tikt attiecināta uz citu autonomu un neatkarīgu saimnieciskās darbības subjektu, proti, to izplatīto produktu ražotāju.
- 24 Šādos apstākļos ir jāuzskata, ka ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai LESD 102. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka dominējošā stāvoklī esoša ražotāja izplatītāju, kuri ietilpst izplatīšanas tīklā, rīcība var tikt attiecināta uz šo ražotāju, un, ja tas tā ir, – ar kādiem nosacījumiem.
- 25 Šī tiesa it īpaši jautā, vai pietiek ar to, ka pastāv līgumiska koordinācija starp ražotāju, ap kuru šī līgumiskā koordinācija ir organizēta, un dažādiem juridiski autonomiem izplatītājiem, lai varētu veikt šādu apsūdzību, vai arī papildus tam ir jākonstatē, ka šim ražotājam ir spēja izšķiroši ietekmēt komerciālos, finansiālos un rūpnieciskos lēmumus, ko izplatītāji varētu pieņemt saistībā ar attiecīgo darbību, pārsniedzot to, kas parasti raksturo sadarbības attiecības starp ražotājiem un izplatīšanas starpniekiem.
- 26 Šajā ziņā, protams, ir taisnība, ka, tā kā to īstenošana ir saistīta ar to vismaz klusējot izteiktu piekrišanu no visām pusēm, lēmumi, kas pieņemti tādas līgumiskas koordinācijas ietvaros kā izplatīšanas līgums, principā nav vienpusēja rīcība, bet ietilpst to savstarpējās attiecībās (šajā nozīmē skat. spriedumu, 1985. gada 17. septembris, *Ford-Werke* un *Ford of Europe*/Komisija, 25/84 un 26/84, EU:C:1985:340, 20. un 21. punkts). Tātad principā uz šādiem lēmumiem attiecas LESD 101. pantā paredzētais aizliegums slēgt aizliegtas vienošanās.
- 27 Tomēr šis secinājums neizslēdz iespēju, ka uz dominējošā stāvoklī esošu uzņēmumu var tikt attiecināta tā preču vai pakalpojumu izplatītāju rīcība, ar kuriem tas uztur tikai līgumattiecības, un līdz ar to attiecībā uz šo uzņēmumu tiek konstatēts, ka tas ir īstenojis dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu LESD 102. panta izpratnē.
- 28 Ikvienam dominējošā stāvoklī esošam uzņēmumam ir īpaša atbildība ar savu rīcību neapdraudēt efektīvu un neizkropļotu konkurenci iekšējā tirgū (spriedums, 2017. gada 6. septembris, *Intel* /Komisija, C-413/14 P, EU:C:2017:632, 135. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 29 Kā ģenerālvokāts ir norādījis secinājumu 48. punktā, šāda pienākuma mērķis ir novērst ne tikai konkurences apdraudējumu, ko tieši izraisījusi dominējošā stāvoklī esošā uzņēmuma rīcība, bet arī tādu kaitējumu, ko rada rīcība, kuras īstenošanu šis uzņēmums deleģējis neatkarīgām juridiskām personām, kurām ir jāizpilda tā norādījumi. Tādējādi, ja dominējošā stāvoklī esošam uzņēmumam inkriminēto rīcību faktiski ir īstenojis starpnieks, kas ietilpst izplatīšanas tīklā, šo

rīcību var attiecināt uz dominējošā stāvoklī esošu uzņēmumu, ja izrādās, ka tā ir īstenota saskaņā ar specifiskiem norādījumiem, ko sniedzis šis pats uzņēmums, un tāvad saistībā ar šī uzņēmuma vienpusēji nolemtas politikas īstenošanu, kura minētajiem izplatītājiem bija jāievēro.

- 30 Šādā gadījumā, tā kā dominējošais uzņēmums vienpusēji pieņēma lēmumu par rīcību, par kuru iesniegta sūdzība, to var uzskatīt par rīcības autoru un tādējādi – attiecīgā gadījumā – par tādu, kas ir pilnībā atbildīgs LESD 102. panta piemērošanas nolūkā. Šādā gadījumā izplatītāji un līdz ar to arī izplatīšanas tīkls, ko tie veido ar šo uzņēmumu, ir jāuzskata tikai par minētā uzņēmuma komercdarbības politikas teritoriālās atzares instrumentu un tādējādi – par instrumentu, ar kuru tika īstenota attiecīgā izstumšanas prakse.
- 31 Tā tas it īpaši ir tad, ja šāda rīcība izpaužas kā tipveida līgumi – kurus pilnībā izstrādājis dominējošā stāvoklī esošs ražotājs un kuros ir ietvertas ekskluzivitātes klauzulas par labu tā produktiem –, ko šī ražotāja izplatītājiem ir pienākums likt parakstīt tirdzniecības vietu operatoriem, neparedzot tos grozīt, ja vien pats ražotājs nav devis skaidru piekrišanu. Šādos apstākļos pats ražotājs nevar saprātīgi nezināt, ka, ņemot vērā juridiskās un ekonomiskās saiknes, kas to vieno ar izplatītājiem, šie izplatītāji īsteno tā norādījumus un līdz ar to – arī tā īstenoto politiku. Tādēļ šāds ražotājs ir jāuzskata par tādu, kas ir gatavs uzņemties riskus, kas ir saistīti ar šādu rīcību.
- 32 Šādā gadījumā izplatītāju, kas ietilpst tā produktu vai pakalpojumu izplatīšanas tīklā, rīcības attiecināšana uz dominējošā stāvoklī esošu uzņēmumu nav pakļauta nedz nosacījumam, ka ir jāpierāda, ka attiecīgie izplatītāji ir daļa no šī uzņēmuma LESD 102. panta izpratnē, nedz arī tas, ka pastāv “hierarhiska” saikne, kas izriet no sistemātiskas un pastāvīgas šiem izplatītājiem adresētu vadlīniju darbību daudzveidības, kas var ietekmēt vadības lēmumus, kurus pēdējie minētie pieņem saistībā ar to attiecīgajām darbībām.
- 33 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka LESD 102. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka darbības, ko veikuši izplatītāji, kuri ir daļa no dominējošā stāvoklī esoša ražotāja produktu vai pakalpojumu izplatīšanas tīkla, var attiecināt uz šo ražotāju, ja tiek konstatēts, ka šīs darbības nav veiktas neatkarīgi no šiem izplatītājiem, bet gan ir daļa no politikas, par kuru vienpusēji izlēmis šis ražotājs un kuru tas īsteno ar šo izplatītāju starpniecību.

Par otro jautājumu

- 34 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai LESD 102. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja pastāv izplatīšanas līgumos ietvertās ekskluzivitātes klauzulas, kompetentajai konkurences iestādei, lai konstatētu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, ir jāpierāda, ka šo klauzulu sekas ir tādas, ka no tirgus tiek izslēgti tikpat efektīvi konkurenti kā dominējošajā stāvoklī esošais uzņēmums, un vai katrā ziņā, ja pastāv vairākas strīdīgās prakses, šai iestādei ir sīki jāizskata attiecīgā uzņēmuma veiktās ekonomiskās analīzes, ja tādas ir, it īpaši, ja tās balstās uz tā saukto “tikpat efektīva konkurenta” testu.
- 35 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka LESD 102.pants noteic, ka ar iekšējo tirgu nesaderīga un aizliegta ir viena vai vairāku uzņēmumu, kam ir dominējošs stāvoklis iekšējā tirgū vai ievērojamā tā daļā, šāda stāvokļa ļaunprātīga izmantošana, ciktāl tā var iespaidot tirdzniecību starp dalībvalstīm.

- 36 Tādējādi šī jēdziena mērķis ir sodīt par tāda dominējošā stāvokli esoša uzņēmuma rīcību, kurš tirgū, kurā pēc attiecīgā uzņēmuma klātbūtnes konkurences līmenis jau ir vājinājies, apdraud efektīvas konkurences struktūras saglabāšanu (spriedums, 2022. gada 12. maijs, *Servizio elettrico Nazionale* u.c., C-377/20, EU:C:2022:379, 68. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 37 Tomēr LESD 102. panta mērķis nav liegt uzņēmumam ar savu sniegumu un tostarp savas kompetences un spēju dēļ iegūt dominējošu stāvokli tirgū, nedz nodrošināt, lai konkurenti, kas ir mazāk efektīvi nekā dominējošā stāvokli esošais uzņēmums, paliktu tirgū. Izstumšanas no tirgus iedarbība ne vienmēr apdraud konkurenci, jo – pēc definīcijas – uz sniegumu balstīta konkurence var izraisīt mazāk efektīvu un līdz ar to patērētājiem mazāk interesantu – it īpaši no cenu, izvēles, kvalitātes vai jauninājumu viedokļa – konkurentu izzušanu no tirgus vai to izstumšanu (spriedums, 2022. gada 12. maijs, *Servizio Elettrico Nazionale* u.c., C-377/20, EU:C:2022:379, 73. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 38 Tomēr dominējošā stāvokli esošiem uzņēmumiem neatkarīgi no šāda stāvokļa iemesliem ir īpaša atbildība par to, lai ar savu rīcību neapdraudētu efektīvu un neizkropļotu konkurenci iekšējā tirgū (skat. it īpaši spriedumus, 1983. gada 9. novembris, *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin* /Komisija, 322/81, EU:C:1983:313, 57. punkts, un 2017. gada 6. septembris, *Intel*/Komisija, C-413/14 P, EU:C:2017:632, 135. punkts).
- 39 Tādējādi dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu var konstatēt it īpaši tad, ja rīcība, par kuru iesniegta sūdzība, ir radījusi izstumšanas sekas attiecībā uz konkurentiem, kas izmaksu struktūras, inovāciju vai kvalitātes ziņā ir tikpat efektīvi kā rīcības veicējs, vai ja rīcība ir balstīta uz tādu līdzekļu izmantošanu, kas nav “normālas” konkurences līdzekļi – t.i., tādi, kas balstīti uz sniegumu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 12. maijs, *Servizio Elettrico Nazionale* u.c., C-377/20, EU:C:2022:379, 69., 71., 75. un 76. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).
- 40 Šajā ziņā konkurences iestādēm ir jāpierāda rīcības ļaunprātīgais raksturs, ņemot vērā visus attiecīgos faktiskos apstākļus, kas saistīti ar konkrēto rīcību (spriedumi, 2012. gada 19. aprīlis, *Tomra Systems* u.c./Komisija, C-549/10 P, EU:C:2012:221, 18. punkts, kā arī 2022. gada 12. maijs, *Servizio Elettrico Nazionale* u.c., C-377/20, EU:C:2022:379, 72. punkts), tostarp tie, uz kuriem norādīts dominējošā uzņēmuma aizstāvībā iesniegtajos pierādījumos.
- 41 Protams, lai pierādītu rīcības ļaunprātīgo raksturu, konkurences iestādei nav obligāti jāpierāda, ka šī rīcība patiešām ir radījusi pretkonkurences sekas. LESD 102. panta mērķis ir sodīt viena vai vairāku uzņēmumu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu iekšējā tirgū vai būtiskā tā daļā neatkarīgi no tā, vai šāda izmantošana ir izrādījusies veiksmīga (spriedums, 2022. gada 12. maijs, *Servizio Elettrico Nazionale* u.c., C-377/20, EU:C:2022:379, 53. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra). Tāpēc konkurences iestāde var konstatēt LESD 102. panta pārkāpumu, noskaidrojot, ka laikposmā, kad attiecīgā rīcība tika veikta, tā, neraugoties uz tās neesamību, lietas apstākļos varēja ierobežot uz sniegumu balstītu konkurenci.
- 42 Tomēr šai pierādīšanai principā ir jābūt pamatotai ar taustāmiem pierādījumiem, kuros papildus vienkāršam pieņēmumam konstatē attiecīgās prakses faktisko spēju radīt šādas sekas, un šaubu gadījumā par šīs prakses spēju radīt šādas sekas, šīm šaubām ir jābūt par labu attiecīgajam uzņēmumam (šajā nozīmē skat. spriedumus, 1978. gada 14. februāris, *United Brands* un *United Brands Continentaal*/Komisija, 27/76, EU:C:1978:22, 265. punkts, kā arī 1993. gada 31. marts, *Ahlström Osakeyhtiö* u.c./Komisija, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 un no C-125/85 līdz C-129/85, EU:C:1993:120, 126. punkts).

- 43 Līdz ar to prakse nevar tikt kvalificēta kā ļaunprātīga, ja tā ir palikusi projekta stadijā. Turklāt konkurences iestāde nevar balstīties uz sekām, ko šī prakse varētu radīt vai būtu varējusi radīt, ja atsevišķi īpaši apstākļi, kas tās īstenošanas brīdī nebija dominējošie tirgū un kuru īstenošana tad šķita maz iespējama, būtu īstenojušies.
- 44 Turklāt, lai gan, lai novērtētu uzņēmuma rīcības spēju ierobežot efektīvu konkurenci tirgū, konkurences iestāde var paļauties uz ekonomikas zinātnes atziņām, ko apstiprina empīriski vai uzvedības pētījumi, šo atziņu ņemšana vērā tomēr nevar būt pietiekama. Ir jāņem vērā citi lietas apstākļiem raksturīgi faktori, piemēram, šīs rīcības apjoms tirgū, izejvielu piegādātāju jaudas ierobežojumi vai tas, ka dominējošais uzņēmums vismaz daļā pieprasījuma ir neizbēgams partneris, lai noteiktu, vai, ņemot vērā šos apsvērumus, ir jāuzskata, ka attiecīgajai rīcībai vismaz daļā laikposma, kurā tā tika veikta, ir bijusi spēja radīt izstumšanas sekas attiecīgajā tirgū.
- 45 Līdzīga pieeja ir jāveic arī attiecībā uz pierādījumiem par dominējošā stāvokli esošā uzņēmuma pret konkurenci vērstu nodomu. Šis nodoms ir norāde uz minētā uzņēmuma īstenošanās stratēģijas raksturu un mērķiem un tādējādi var tikt ņemts vērā. Lai aprēķinātu naudas soda apmēru, var būt nozīme arī pretkonkurences nodoma esamībai. Tomēr šāda nodoma esamības pierādīšana nav nedz nepieciešama, nedz pietiekama, lai pierādītu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, jo jēdziens “ļaunprātīga izmantošana” LESD 102. panta izpratnē ir balstīts uz attiecīgās rīcības objektīvu vērtējumu (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2012. gada 19. aprīlis, *Tomra Systems u.c./Komisija*, C-549/10 P, EU:C:2012:221, 19. un 21. punkts, kā arī 2022. gada 12. maijs, *Servizio elettrico Nazionale u.c.*, C-377/20, EU:C:2022:379, 61. un 62. punkts).
- 46 Šajā kontekstā, runājot konkrētāk par ekskluzivitātes klauzulām, Tiesa, protams, ir nospriedusi, ka noteikumi, ar kuriem līgumslēdzēji ir apņēmušies visu vai lielāko daļu no savām vajadzībām nepieciešamā iegādāties no dominējošā stāvokli esoša uzņēmuma, pat ja tie nav saistīti ar atlaidēm, pēc sava rakstura ir dominējošā stāvokļa izmantošana un ka tas pats attiecas uz lojalitātes atlaidēm, ko piešķīris šāds uzņēmums (spriedums, 1979. gada 13. februāris, *Hoffmann-La Roche/Komisija*, 85/76, EU:C:1979:36, 89. punkts).
- 47 Tomēr 2017. gada 6. septembra spriedumā *Intel/Komisija* (C-413/14 P, EU:C:2017:632, 138. punkts) Tiesa, pirmkārt, ir precizējusi šo judikatūru gadījumā, ja dominējošā stāvokli esošs uzņēmums administratīvā procesa laikā, iesniedzot pierādījumus savu apgalvojumu pamatojumam, apgalvo, ka tā rīcībai nebija spējas ierobežot konkurenci un it īpaši radīt pārņemto izstumšanas iedarbību.
- 48 Šajā nolūkā Tiesa ir norādījusi, ka šajā situācijā konkurences iestādei ir jāanalizē ne tikai uzņēmuma dominējošā stāvokļa apjoms konkrētajā tirgū un tas, cik lielā mērā apstrīdētā prakse aptver tirgu, bet arī šīs prakses īstenošanas nosacījumi un procedūras, kā arī attiecīgo atlaižu noteikumi un nosacījumi, to ilgums un apmērs, bet tai ir arī jāizvērtē, vai, iespējams, pastāv stratēģija, kuras mērķis ir izstumt konkurentus, kas ir vismaz tikpat efektīvi kā dominējošais uzņēmums (spriedums, 2017. gada 6. septembris, *Intel/Komisija*, C-413/14 P, EU:C:2017:632, 139. punkts).
- 49 Otrkārt, Tiesa piebilda, ka izstumšanas spējas analīzei ir nozīme arī, lai izvērtētu, vai kāda atlaižu sistēma, uz kuru principā attiecas LESD 102. pantā paredzētais aizliegums, varētu tikt objektīvi attaisnota. Turklāt konkurencei nelabvēlīgā izstumšanas iedarbība, kas izriet no atlaižu sistēmas, var tikt līdzsvarota vai pat pārspēta ar priekšrocībām efektivitātes ziņā, no kā gūst labumu arī patērētājs. Taču šādu apstrīdētās prakses pozitīvās un nelabvēlīgās ietekmes uz konkurenci izsvēršanu var veikt tikai pēc tam, kad ir veikta analīze par konkurentu, kuri ir vismaz tikpat

efektīvi kā dominējošā stāvoklī esošais uzņēmums, izstumšanas spēju, kas raksturīga attiecīgajai praksei (spriedums, 2017. gada 6. septembris, *Intel/Komisija*, C-413/14 P, EU:C:2017:632, 140. punkts).

- 50 Protams, sniedzot šo otro precizējumu, Tiesa ir minējusi tikai atlaižu sistēmas. Tomēr, tā kā gan atlaižu praksi, gan ekskluzivitātes klauzulas var objektīvi pamatot vai to radītos trūkumus var līdzsvarot vai pat atsvērt ar efektivitātes priekšrocībām, kas arī nāk par labu patērētājam, šāds skaidrojums ir jāsaprot kā piemērojams gan vienai, gan otrai no šīm praksēm.
- 51 Turklāt papildus tam, ka šāda interpretācija šķiet saskanīga ar pirmo precizējumu, ko Tiesa sniegusi minētajā 2017. gada 6. septembra spriedumā *Intel/Komisija* (C-413/14 P, EU:C:2017:632, 139. punkts), ir jākonstatē, ka, lai gan ekskluzivitātes klauzulas to rakstura dēļ rada pamatotas bažas par konkurenci, to spēja izstumt konkurentus nav automātiska, kā tas ir norādīts arī Komisijas paziņojumā “Norādījumi par Komisijas prioritātēm, piemērojot [LESD 102. pantu] dominējošu uzņēmumu ļaunprātīgai, izslēdzošai rīcībai” (OV 2009, C 45, 7. lpp., 36. punkts).
- 52 No tā izriet, ka, no vienas puses, ja konkurences iestādei ir aizdomas, ka uzņēmums ir pārkāpis LESD 102. pantu, izmantojot ekskluzivitātes klauzulas, un ja uzņēmums tiesvedības gaitā apstrīd šo klauzulu faktisko spēju izslēgt no tirgus tikpat efektīvus konkurentus, šai iestādei pārkāpuma kvalifikācijas stadijā ir jāpārlicinās, ka šīm klauzulām lietas apstākļos bija faktiskā spēja izslēgt no tirgus tikpat efektīvus konkurentus kā šis uzņēmums.
- 53 No otras puses, konkurences iestādei, kas ir uzsākusi šo procedūru, arī ir pienākums konkrēti novērtēt šo klauzulu spēju ierobežot konkurenci, ja administratīvā procesa gaitā aizdomās turētais uzņēmums, formāli neapstrīdot, ka tā rīcība ir bijusi spējīga ierobežot attiecīgo uzņēmumu konkurenci, apgalvo, ka tā rīcībai ir attaisnojums.
- 54 Katrā ziņā pierādījumu, kas var pierādīt spējas radīt ierobežojošas sekas, iesniegšana procesa laikā rada minētajai konkurences iestādei pienākumu tos izskatīt. Atbilstoši tiesībām tikt uzklautam, kas saskaņā ar pastāvīgo judikatūru ir vispārējs Savienības tiesību princips, kas ir piemērojams, ja iestāde plāno pieņemt personai nelabvēlīgu lēmumu, konkurences iestādēm tostarp ir pienākums uzklaut attiecīgo uzņēmumu, un tas nozīmē, ka tās rūpīgi un objektīvi izvērtē visus elementus, kuriem ir nozīme šajā lietā un it īpaši – šī uzņēmuma iesniegtos pierādījumus (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2022. gada 12. maijs, *Servizio Elettrico Nazionale u.c.*, C-377/20, EU:C:2022:379, 52. punkts).
- 55 No tā izriet, ka tad, ja dominējošā stāvoklī esošais uzņēmums ir iesniedzis ekonomisku pētījumu, lai pierādītu, ka tam pārņemta prakse nevar izstumt konkurentus, kompetentā konkurences iestāde nevar izslēgt šī pētījuma atbilstību, nenorādot iemeslus, kuru dēļ tā uzskata, ka tas neļauj pierādīt attiecīgās prakses nespēju apdraudēt efektīvu konkurenci attiecīgajā tirgū un tādējādi neļaujot šim uzņēmumam noteikt, ar kādiem pierādījumiem to varētu aizstāt.
- 56 Attiecībā uz tikpat efektīva konkurenta testu, uz kuru iesniedzējtiesa skaidri atsaukusies savā pieteikumā, ir jāatgādina, ka šis jēdziens attiecas uz dažādiem testiem, kuru kopīgais mērķis ir novērtēt prakses spēju radīt pret konkurenci vērstu izstumšanas ietekmi, atsaucoties uz dominējošā uzņēmuma hipotētiska konkurenta, kas izmaksu struktūras ziņā ir tikpat efektīvs kā šis uzņēmums, spēju piedāvāt klientiem cenu, kas ir pietiekami izdevīga, lai, neraugoties uz radītajām neērtībām, mudinātu viņus mainīt piegādātāju, bet neradītu zaudējumus konkurentam. Šī spēja parasti tiek noteikta, ņemot vērā paša dominējošā stāvoklī esošā uzņēmuma izmaksu struktūru.

- 57 Šāds tests var būt nepiemērots tostarp attiecībā uz noteiktām ar cenām nesaistītām praksēm, tādām kā atteikums piegādāt, vai ja attiecīgo tirgu aizsargā būtiski šķēršļi. Turklāt šāds tests ir tikai viena no metodēm, kas ļauj izvērtēt, vai kāda prakse var radīt izstumšanas iedarbību, kurā turklāt ir ņemta vērā tikai cenu konkurence. It īpaši ar to, ka dominējošā stāvoklī esošs uzņēmums izmanto citus resursus, nevis tos, kas nosaka uz sniegumu balstītu konkurenci, noteiktos apstākļos var būt pietiekami, lai raksturotu šādas ļaunprātīgas izmantošanas esamību (šajā nozīmē skat. arī spriedumu, 2022. gada 12. maijs, *Servizio Elettrico Nazionale u.c.*, C-377/20, EU:C:2022:379, 78. punkts).
- 58 Līdz ar to konkurences iestādēm nevar būt juridisks pienākums izmantot tikpat efektīva konkurenta testu, lai konstatētu prakses ļaunprātīgo raksturu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 6. oktobris, *Post Danmark*, C-23/14, EU:C:2015:651, 57. punkts).
- 59 Tomēr pat ar cenām nesaistītu prakšu gadījumā nevar izslēgt šāda testa nozīmi. Šāds tests var izrādīties noderīgs, ja attiecīgās prakses sekas var tikt aprēķinātas. It īpaši ekskluzivitātes klauzulu gadījumā šāds tests teorētiski var kalpot, lai noteiktu, vai hipotētisks konkurents ar tādu izmaksu struktūru, kas ir analoga dominējošā stāvoklī esošā uzņēmuma izmaksu struktūrai, varētu piedāvāt savus produktus vai pakalpojumus citādi, nevis ar zaudējumiem vai ar nepietiekamu peļņu, ja tam būtu jāsedz atlīdzība, kas izplatītājiem būtu jāmaksā, lai mainītu piegādātāju, vai zaudējumi, kas tiem rastos pēc šādu izmaiņu izdarīšanas pēc iepriekš piešķirto atlaižu atsaukšanas (pēc analogijas skat. spriedumu, 2021. gada 25. marts, *Slovak Telekom/Komisija*, C-165/19 P, EU:C:2021:239, 110. punkts).
- 60 Līdz ar to, ja dominējošā stāvoklī esošs uzņēmums, kas tiek turēts aizdomās par ļaunprātīgu rīcību, sniedz konkurences iestādei analīzi, kas balstīta uz tikpat efektīva konkurenta testu, minētā iestāde nevar noraidīt šo pierādījumu, pat neizvērtējot to pierādījuma spēku.
- 61 Šo apstākli neatspēko vairāku strīdīgo darbību esamība. Pat pieņemot, ka šādu darbību kumulatīvā ietekme nevar tikt izprasta ar šādu testu, šāda veida testa rezultāts var būt norāde uz noteiktu minētās prakses ietekmi un tādējādi tam var būt nozīme, lai noteiktu, vai konkrēta kvalifikācija var tikt izmantota saistībā ar attiecīgajām praksēm.
- 62 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz otro jautājumu ir jāatbild, ka LESD 102. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja izplatīšanas līgumā ir ekskluzivitātes klauzulas, konkurences iestādei, lai konstatētu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, ir jākonstatē, ka – ņemot vērā visus attiecīgos apstākļus un it īpaši dominējošā stāvoklī esošā uzņēmuma veikto ekonomisko analīzi par to, ka attiecīgā rīcība nespēj izspiest no tirgus tikpat efektīvus konkurentus kā tas pats, – šīs klauzulas var ierobežot konkurenci. Tikpat efektīva konkurenta testa izmantošana ir fakultatīva. Tomēr, ja attiecīgais uzņēmums šāda testa rezultātus ir iesniedzis administratīvajā procesā, konkurences iestādei ir jāpārbauda to pierādījuma spēks.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 63 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība izriet no tiesvedības, kas notiek iesniedzējtiesā, tāpēc tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (piektā palāta) nospriež:

- 1) LESD 102. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka darbības, ko veikuši izplatītāji, kuri ir daļa no dominējošā stāvoklī esoša ražotāja produktu vai pakalpojumu izplatīšanas tīkla, var attiecināt uz šo ražotāju, ja tiek konstatēts, ka šīs darbības nav veiktas neatkarīgi no šiem izplatītājiem, bet gan ir daļa no politikas, par kuru vienpusēji izlēmis šis ražotājs un kuru tas īsteno ar šo izplatītāju starpniecību.
- 2) LESD 102. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja izplatīšanas līgumā ir ekskluzivitātes klauzulas, konkurences iestādei, lai konstatētu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, ir jākonstatē, ka – ņemot vērā visus attiecīgos apstākļus un it īpaši dominējošā stāvoklī esošā uzņēmuma veiktās ekonomisko analīzi par to, ka attiecīgā rīcība nespēj izspiest no tirgus tikpat efektīvus konkurentus kā tas pats, – šīs klauzulas var ierobežot konkurenci. Tā sauktā “tikpat efektīvā konkurenta” testa izmantošana ir fakultatīva. Tomēr, ja attiecīgais uzņēmums šāda testa rezultātus ir iesniedzis administratīvajā procesā, konkurences iestādei ir jāpārbauda to pierādījuma spēks.

[Paraksti]